

Historiakansa arvostaa peruskoulua enemmän kuin sotia

■ RIITTA MIKKOLA

Pilvi Torsti: *Suomalaiset ja historia*. Gaudeamus 2012.

Suomalaiset ovat historiakansaa, paljastuu Pilvi Torstin *Suomalaiset ja historia* -kirjasta. Kirja on viisivuotisen Historiatietoisuus Suomessa -tutkimushankkeen kokonaisesitys ja pitkän projektin huipennus. Kirjan esipuheessa sanotaan, että kirjaa voi käyttää opetuksessa ja tutkimuksessa, mutta myös lukea kiinnostuksen vuoksi. Näin todellakin on. Kirja tarjoaa paljon näkemyksiä mutta herättää lukijassa myös ihailtavan paljon uusia kysymyksiä.

Historiatietoisuus Suomessa -tutkimuksessa reilu tuhat suomalaista vastasi kyselytutkimukseen, jossa selvitettiin suomalaisten suhdetta historiaan. Tämän jälkeen haastateltiin tarkemmin vielä osaa kyselyyn vastanneista (n = 49). Tutkimuksessa ei testattu, mitä ihmiset tietävät menneisyydestä vaan tutkittiin heidän käsityksiään menneistä tapahtumista. Samoin tutkittiin sitä, millaisia merkityksiä ihmiset antavat näille historian tapahtumille ja miten ne vaikuttavat käsityksiin nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Vastauksia analysoitiin vastaajien iän, sukupuolen, koulutuksen ja puolue-taustan perusteella. Joitakin vastauksia pystyttiin vertaamaan muissa maissa tehtyihin vastaaviin kyselyihin.

Historia arjessamme

Kirjan yleinen tulos on, että suomalaiset ovat historiakansaa. Historialla on tutkimuksen mukaan merkitystä yksilöille ja historiaa pidetään tärkeänä yleissivistyksen osana. Historiaan suhtautuvat positiivisesti kaikki ikäluokat, vaikka alle 20-vuotiaat ovatkin siitä vähiten kiinnostuneita. Silti heidänkin mielestään historia on tärkeää ja kiinnostavaa. Kansana suomalaiset harrastavat historiaa enemmän kuin muut tutkitut kansat. Suomalaiset katsovat historiallisia dokumentteja, lukevat historiallisia kirjoja ja puhuvat vanhoista asioista vanhempien sukulaistensa kanssa. Historia on läsnä arjessa, väittää kirja.

Vastaajien mielipide-erot vaihtelevat koulutuksen ja puolue-taustan mukaan. Kaikkein koulu-tetuimmat pitävät historiaa kiinnostavana ja ovat sitä mieltä, että

historia auttaa ymmärtämään yhteiskunnan muutosta. Historian eri osa-alueista mielenkiintoisimpana pidetään yleisesti oman perheen ja suvun historiaa sekä Suomen ja suomalaisten historiaa. Euroopan ja maailmanhistoria kiinnostaa korkeakoulutettuja, mutta ei vain peruskoulun käyneitä. Keskustalaiset ovat eniten kiinnostuneita oman asuinpaikkansa historiasta sekä vähiten Euroopan ja maailmanhistoriasta, joka taas kiinnostaa vihreitä eniten. Suomen ja suomalaisten historiasta ovat kiinnostuneimpia perussuomalaiset.

Perheeseen luotetaan, poliittikkoon ei

Kirjassa vastaajilta kysyttiin heidän sukupolvensa merkittävimpiä kokemuksia. Näiden vastausten perusteella on muodostettu viisi suomalaista sukupolvea ja heidän avainkokemuksensa. Totesin kuuluvani itse kylmän sodan päättymisen sukupolveen. Olisin itse sijoittanut itseni kuitenkin laman sukupolveen, niin vaikuttavalta 1990-luvun alun lama omassa henkilöhistoriassani tuntuu. Vanhemmista sukupolvista todettakoon, että sodan sukupolven jälkeen syntyi sukupolvi, joka ei ollut itse kokenut sotaa. Silti moni heistäkin pitää toista maailmansotaa omalla avainkokemuksenaan. Historia on siis muutakin kuin omaa kokemusta.

Kansainvälisissä tilastoissa suomalaiset ovat vertailumaita (Australia, Kanada, Yhdysvallat) aktiivisempia historian harrastajia. He käyvät museoissa, katsovat elokuvia ja historiallisia dokumentteja, lukevat historiallisia romaaneja ja tietokirjoja sekä etsivät tietoa enemmän kuin vertailun muut

maat. Suomalaiset ovat myös luotavaisempia historiallisten lähteiden suhteen: enemmistö pitää museoita, televisiodokumentteja, tietokirjoja, yliopistotutkimusta ja koulun historianopetusta luotettavana. Myös oman perhepiirin historiatarinoihin luotetaan. Sen sijaan historialliseen fiktion elinäytelmiin ja romaaneihin suhtaudutaan kriittisesti. Myöskään poliitikkojen historiaa käsitteleviä lausuntoja ei pidetä luotettavina.

Poliittisen kulttuurin historiasuhde

On mielenkiintoista verrata kirjan tutkimustuloksia Tommi Uschanovin syksyllä 2012 ilmestyneeseen kirjaan *Miksi Suomi on Suomi*, jonka mukaan Suomi on historian kansa. Uschanovin kirja on hyvin poleeminen eikä täytä tieteellisen tutkimuksen kriteerejä, mutta hauska se on. Kirjan yksi perusteeksi on, että Suomen poliittinen kulttuuri on erityisen historiatonta. Historiaa ei käytetä argumentaation välineenä, toisin kuin esimerkiksi Britanniassa. Suomessa poliitikot eivät yritä edes tarkoitushakuisesti perustella omia kantojaan historiallisilla argumenteilla, mikä on muualla Euroopassa yleistä. Uschanovin mukaan suomalainen poliittinen keskustelu on harvinaisen irrallaan historiasta, vaikka monien asioiden ymmärtämistä auttaisi, jos niiden aiempi kehitys olisi tuttu keskustelijoille.

Uschanov siteeraa kirjassaan Pilvi Torstia, joka oli europarlamenttivaalien ehdokkaana vuonna 2009. Ylioppilaslehden haastattelussa Torstilta kysyttiin, oliko hänen oma puolueensa SDP tehnyt menneisyydessä sellaisia virheitä, jotka tulisi nyt korjata. Torsti vastasi kysymykseen: ”Historiantutki-

jana minua kiinnostaa menneisyys, mutta politiikkona tulevaisuus.”

Torstin kirjassa ei suoranaisesti käsitellä poliittista kulttuuria Suomessa, valitettavasti. Olisi hauska kuulla Torstin ja Uschanovin keskustelevan asiasta. Ainoa lyhyt viittaus politiikkaan on kirjan luvussa, jossa käsitellään suomalaisten tärkeiksi mieltämiä historiallisia tapahtumia, taideteoksia ja henkilöitä. Voiko politiikan poissaolosta päätellä, että suomalainen poliittinen kulttuuri on todella historiatonta? Vai eikö aihe vain kuulunut tähän tutkimukseen? Muutenkin Torsti tekee hyvin vähän johtopäätöksiä tutkimustuloksistaan ja tyytyy enimmäkseen kuvaamaan ihmisten mielipiteitä ja näkemyksiä.

Sivistys löi sodan

Mitä asioita suomalaiset sitten pitävät tärkeinä? Voittajaksi selviytyy selkeästi oppivelvollisuus, peruskoulu ja ilmainen koulutus. Jopa 75 % vastaajista on valinnut asian viiden tärkeimmän asian joukkoon. Seuraavaksi tärkeimpänä pidetään talvisotaa, sitten yleistä äänioikeutta vuonna 1906, hyvinvointiyhteiskuntaa, jatkosotaa ja Suomen EU-jäsenyyttä. Sota ei siis olekaan suomalaisille tärkein tapahtuma vaan peruskoulu. Liekö Pisa-tutkimuksilla vaikutusta asiaan?

Merkittävät henkilöt ovat perinteisempiä: Mannerheim ja Kekkonen. Tutkimuksessa vastaajille ei annettu vaihtoehtoja, kuten edellisessä kysymyksessä. Onko se vaikuttanut vastauksiin? Mainitut henkilöt ovat Minna Canthia lukuun ottamatta poliitikkoja tai miehiä. Myös vaikuttavien taiteellisten teosten lista on hyvin yksioikoinen: *Tuntematon sotilas* ja *Tääl-*

lä Pohjantähden alla. Tuntuu, että nämä kysymykset vetävät maton peruskoulun ja hyvinvointivaltion alta. Historiakäsitys tuntuu kuitenkin olevan kovasti sodan, politiikkojen ja miesten varassa.

Tulokset ovat myös ristiriitaisia, joka on inhimillistä. Vaikka sosiaalipolitiikka ei tule henkilöissä tai merkkiteoksissa esille, suurin osa vastaajista on kuitenkin sitä mieltä, että hyvinvointivaltion rakentaminen on muuttanut suomalaisten elämää enemmän kuin mikään muu 1900-luvun kehitys. Myös Suomi-kuvaan ulkomailla eniten vaikuttaviksi asioiksi katsotaan Nokian menestys, puhdas luonto ja koulutusjärjestelmä. Suomen 1900-luvun historia nähdään edistystarinana, mihin varmasti kaikki edellä mainitut asiat liittyvät.

Nuoret, perheet, tulevaisuus

Kirjassa on kaksi erillisartikkelia nuorten historiakäsityksistä. Marko van den Berg on kirjoittanut nuorten historiatietoisuudesta ja Jukka Rantala perheen muistelukerronnasta. Nuorten näkemykset eroavat jonkin verran aikuisten näkemyksistä, mutta ero ei ole suuri. Myös nuoret pitävät historiaa tärkeänä ja hyödyllisenä asiana. Tiettyihin historian tapahtumiin, kuten vuoden 1918 sotaan, nuoret suhtautuivat neutraalimmin kuin vanhemmat ikäluokat, mutta se lielee vain luonnollista. Ajan ja kouluopetuksen muutoksesta kertoo, että nuorempien keskuudessa vuoden 1918 sodan nimeksi on vakiintunut sisällissota.

Kirja päättyy tulevaisuusvisioihin. Kyselyiden mukaan ihmiset suhtautuvat Suomen tulevaisuuteen huomattavasti optimistisemmin kuin koko maailman tulevai-

suuteen. Maailman tilaan vaikuttavina tekijöinä nähdään ilmasto-, ympäristö- ja energia-asiat. Yksittäisen ihmisen rooli nähdään hyvin pienenä. Samalla tavalla on arvioitu myös historiaan vaikuttavia voimia, joista tärkeimpinä pidetään teknisiä keksintöjä ja tiedettä. Yksittäisen ihmisen vaikutusmahdollisuudet arvioidaan vähäisiksi. Onko kyse pessimismistä vai realismista?

Kirja on kauniisti kuvitettu ja värikkäästi taitettu. Sen eri luvut erottuvat erivärisinä, mikä helpottaa selaamista ja eri aiheiden etsimistä. Kaaviot on painettu värillisenä ja käsiteltävät muuttujat näkyvät värillisissä palloissa tekstin sivussa. Henkilöhaastatteluiden puhekuplat tekevät kirjasta myös helposti lähestyttävän.

Kirjoittaja on espoolaisen Karakallion koulun historian ja yhteiskuntaopin lehtori sekä Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton HYOL ry:n varapuheenjohtaja.